

द्रव्यभेदे जीर्णतासाधनद्रव्यभेदा जीर्णमञ्ज्यासृक्ता यथा
 “नारीकेलफलेषु तण्डुलमथ चीरं रसाले हितं जम्बीरो-
 त्यरसो हते सञ्चितः सर्पिस्तु मोचाफले । गोधूमेषु च
 ककंटी हिततमा मांसात्यये काञ्जिकं नारङ्गे गुड-
 नक्षत्रञ्च कथितं पिण्डारके कोद्वयः । पिण्डाक्षे सज्जितं
 पियालफलजे पथ्या सिता मापजे खण्डं चीरभवे तु
 तक्रसृक्किं कोष्णाश्वु कोलम्बजे । मत्स्ये चूतफलं त्व-
 जीर्णशमनं मध्वस्वु पानात्यये तैलं पौष्करजे कटुप्रशमनं
 शेषास्तु बुद्ध्या जयेत् । पनसे कदलं कदले च हतं घृतं
 पाप्मविधावपि जम्बूरसः । तदुपद्रवशान्तिकरं लवणं
 लवणेषु च तण्डुलवारि वरम् । नारिकेलफलताम्रवीजयोः
 पाचनं य इह तण्डुलं विदुः । ते वदन्ति सुनयोऽथ
 तण्डुलान् चीरवारि परिपाचयत्यपि । दाडिमाम-
 लकतातिलिन्दुकीवीजपूरलवलीफलान्यपि । बाकुलेन
 च फलेन पाचयेत् पाकमेति वक्तुं स्मृततः । मधूक-
 मालूरन्तपादनानां पक्ष्मखञ्जूरकपित्थकानाम् । पाकाव-
 पेयं पिचुमर्दवीजं हतेऽपि तक्रं प्रवदन्ति पथ्यम् । गो-
 धूममापहृरिमन्यसतीनसृङ्गपाको भवेदिति च मातृ-
 लपतकेण । खञ्जूरिका विसकशेरुसितासु शक्तं
 शङ्काटके मधुफलेष्वपि भद्रसुक्तम् । पिशितपनसयोः
 स्यादास्त्रवीजेन पाकः कशरमहिषयोपित्तीरयोः
 सैन्धवेन । चिपिटपरिणतिः स्यात् पिप्पलीदीपिकाभ्या
 मपहरति तृणाम्भो वैदलानामजीर्णम् । कर्पूरपूगीफल
 नागवल्लीकाष्ठीरजातीफलजातिशोभम् । कस्तूरिका
 सिङ्गकनारिकेलजलं पचत्यायु सुसुद्रफेनः । श्यामाक
 नीवारकुलत्यघटिनिष्प्रावकङ्गू दधिमक्तकस्तु । चिह्ना-
 कुलस्यो तिलतैलयोगात् जटाङ्गनादस्य निहन्त्वथाचम् ।
 कशेरुशङ्काटसृणालसृङ्गी खञ्जूरखण्डा अपि
 नागरेण । पलाशभस्मास्तु तथार्द्रजो वा रसो निहन्त्या-
 द्रसमिञ्जातम् । कन्देन केनाप्यथ व्योषणेन कोष्णा-
 श्वुना वा हतमेति पाकम् । तिलादितैलान्यपि का-
 ङ्जिकेन सर्जस्य मज्जा पनसामलकयोः । किमत्र चित्तं
 बहुमांसमत्स्यभोजी सुखी स्यात् परिपीय शुक्तम् । इत्य-
 ङ्गुतं केवलवज्रपक्वमांसेन सत्स्यं परिपाकमेति ।
 कपोतपारावतनीलकण्ठकपिञ्जलानां पिशितानि जम्भा ।
 काशस्य मूलं परिपेयसृणं सुखी भवेत्सा बहुशो न
 भूतम् । व्योषैः रसाला सुरभीयवस्तुमण्डेन
 कोष्णेन विपाकमेति । शङ्खस्य चूर्णेन हृगारिगारी-

पयोदधिचीररूपैति पाकम् । वटो वेशवाराक्षवह्नेन
 फेनी शमं पर्यटः शिशुबीजेन याति । कण्ठापन्तो
 लङ्घुका पूषकादेर्विपाको भवेच्छुलीमण्डयोश्च ।
 श्राविहोधागण्डकाश्चित्तैलाद् यावत् क्षारात् कोल-
 ज्जनादयोऽपि । जीर्णान्येव पायसो सुद्यूपात् सासु-
 द्रादथारनालं सुखाय । तप्तं तप्तं हेम या तारमन्नी
 तोये क्षिप्तं सप्तकत्वक्तदम्भः । पीत्वावश्रं दीर्घकालो-
 पपन्नमन्मो जीर्णं शीघ्रमेव जहाति । पाण्डुकिा
 केसुककारवेल्ली याताकुवंशाङ्कुरमूलकानाम् । उपोद-
 कालाबुपटोलकानां सिद्धार्थको मेघवरस्य पक्ता ।
 शुण्ठीसतीनस्य च नागरङ्गजम्बीरयोः कोद्वयो
 निहन्ता । जरामिरागेरिकचन्दनाम्बासभ्येति शीघ्रं
 बहुशो न भूतम् । पटोलवंशाङ्कुरकारवेल्लीफलान्य
 लावूनि बहूनि जम्बू । क्षारोदकं ब्रह्मतरोर्निर्णीय
 भोक्तुं पुनर्वाञ्छति तावदेव । विपच्यते शूरणको गुडेन
 तथालुकं तण्डुलतोयपानात् । जम्बीरनीरेण निशा-
 रसोनं सुस्तेन तृणं परिपाकमेति । चञ्चूकसिद्धार्थक
 वास्तुकानां गायत्रिसारकथितेन पाकः । शाकानि
 खर्वाण्युपयानि पाकं क्षारेण सदास्तिनलानेन ।
 व्याघ्रातकोदुस्वरपिप्पलीनां फलानि च लक्षवटादि-
 कानाम् । सुः, शामनं पर्युषितोदकेन पिवालमज्जा च
 कटुण्यकेन । स्नेहाजीर्णं रोगिणां सुदूषणं ज्वालां
 सुप्तो हन्ति वैरेचकानाम् । सापो भूयाञ्जिस्वमूलेन
 पाकश्चिह्ना सञ्चत्यन्तं चूर्णयोगात् । एण्णेन शीतं
 शिशिरेण चोष्णमन्तेन च क्षारगणो गुणाय । स्नेहेन
 बीजेषु वमनातियोगे सिता हिता स्यादिति काशिराजः ।
 तास्त्रूलमध्यस्थितचूर्णकेन संदृष्टे यस्य रुचं नरस्य ।
 तैलेन वा केवलकाङ्जिकेन । सुखाय गण्डूपमसौ विद-
 ध्यात् । शीतोदकं नखजरोरहारि नारीपयसाङ्गन-
 रुन्दिनाशि । एलोदकं धूमगदे प्रशक्तं घातीप्रलेषो-
 ऽतिविरेचनेषु । मृगस्य मांसं अमजेऽसृङ्गं प्रवातसृग्निः
 सुरतावसाने । जीरोपणा सैन्धवसाधितन्तु ह्यागाण्ड-
 शुक्तं सुरतातिरेके । अवशपूर्णजे तिलतैलतः अथ-
 पूर्णमेव सुखं विदुः । कवलजेषु गदेष्वथ कारयेत्
 कवलमाद्र्ककजद्रवजं पुनः” ।

जीर्णक वि० जीर्णप्रकारः स्थूला० कृत् । जीर्णप्रकारे ।
 जीर्णज्वर पु० कर्मधा० । दादगाहाधिककालोत्पन्ने ज्वरे
 तल्लक्षणादिकं भावप्रका० उक्तं यथा ।